

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Гончарова-Парфьонова Ольга Олегівна

ПРОВОКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В СПІВВІДНОШЕННІ
З ІНСТИТУТОМ СПІВУЧАСТІ.....513

Забавський Дмитро Олександрович

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ КОНТРАБАНДИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ
ЗАКОНОДАВСТВІ.....516

Ігнатів Євген Євгенович

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ОРГАНІЗАЦІЮ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕПРАВЛЕННЯ
ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН З МЕТОЮ УХИЛЕННЯ ВІД ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ.....519

Коновальчук Сергій Сергійович

ЗЛОВЖИВАННЯ ПОВНОВАЖЕННЯМИ ОСОБАМИ, ЯКІ НАДАЮТЬ ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ:
СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....522

Кулик Анастасія Валеріївна

СИСТЕМНІСТЬ ЯК ОЗНАКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА.....525

Мальцев Максим Вікторович

ВІДМЕЖУВАННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 272 КК УКРАЇНИ, ВІД
СУМІЖНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....528

Перстинчик Дмитро Олегович

КАРАНІСТЬ КОНТРАБАНДИ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ: НОРМАТИВНІ ТА ПРАКТИЧНІ
АСПЕКТИ.....530

Поліщук Яна Романівна

МОБІНГ ЯК РІЗНОВИД ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ
АСПЕКТ.....533

Рутковська Анастасія Русланівна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ ТА НІМЕЧЧИНІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ
АНАЛІЗ.....536

Фартух Олександр Олександрович

ВОЄННІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОРІЄНТИРІВ
УКРАЇНИ.....539

Цвеліх Павло Володимирович

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В СФЕРІ
НЕДОТОРКАНОСТІ ДЕРЖАВНИХ КОРДОНІВ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ, ПЕРСПЕКТИВИ...543

СЕКЦІЯ 10. ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Торбас Олександр Олександрович

ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ЗАЯВЛЯТИ КЛОПОТАННЯ ПРО ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО
ЗАХОДУ ПОТЕРПІЛИМ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ У ФОРМІ ПРИВАТНОГО
ОБВИНУВАЧЕННЯ.....547

Аленін Юрій Павлович, Волошина Владлена Костянтинівна

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....550

Дрюмкін Віктор Миколайович

ПОВОЄННА КРИМІНОЛОГІЯ В УКРАЇНІ: ПОТРІБНА ЗМІНА ДОКТРИНИ.....552

Ракіпова Інна Василівна

ЩОДО ПСИХОСОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....555

Волошина Владлена Костянтинівна, Нечипорук Володимир Олександрович

ВПЛИВ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА КРИМІНАЛЬНЕ
ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ.....558

Гуртієва Людмила Миколаївна

ДО ПИТАННЯ ПРО ПІДСТАВИ ВІДКЛАДЕННЯ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ НА СТАДІЇ
СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ.....561

Тезовий формат тексту обмежує можливості аналізу інших факторів та проблем, що виникають після війни. Однак і наведені приклади свідчать про необхідність змін у підходах до організації кримінологічних досліджень з боку влади та наукових установ. У сучасних умовах, коли люди у своїй більшості повністю залежать від суспільства, головна увага має бути приділена державній багатогранній підтримці всіх осіб, які в тій чи іншій якості були залучені до воєнних дій. Для держави це завдання номер один, оскільки йдеться про сотні тисяч колишніх військових. Повоєнна кримінологія повинна також змінюватися у повній відповідності до змін, що відбулися у суспільному житті країни за роки війни. Центральним елементом кримінологічних досліджень повинна стати людина та умови її життя, а не каральні заходи.

Ключові слова: кримінологія, збройні конфлікти, повоєнна кримінологія, повоєнна злочинність, запобігання злочинності.

Keywords: criminology, armed conflicts, post-war criminology, post-war crime, crime prevention.

Ракіпова Інна Василівна

Національний університет «Одеська юридична академія»,

професор кафедри кримінального процесу,

доктор юридичних наук, доцент

ЩОДО ПСИХОСОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність надання психосоціальної допомоги населенню останнім часом активно обговорюється та визнається затребуваною в Україні. 03.10.2023 р. Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову про реалізацію пілотного проекту із запровадження комплексної психосоціальної послуги з формування життєстійкості [1], що є частиною Концепції розвитку охорони психічного здоров'я до 2030 року [2]. Наказом МОЗ № 2118 від 13.12.2023 р. «Про організацію надання психосоціальної допомоги населенню» [3] затверджено, зокрема, Порядок надання психосоціальної допомоги та психосоціальних послуг щодо питань психічного здоров'я, у тому числі, щодо запобігання суїциду і психосоціального компоненту реабілітації ветеранів війни та інших груп населення, а також перелік психосоціальних послуг з надання психосоціальної допомоги. Остання визначається як індивідуальне або у складі мультидисциплінарної команди діяльність надавачів психосоціальної допомоги, що передбачає надання психосоціальних послуг, спрямованих на збереження психічного здоров'я особи, недопущення загострення психологічних та психосоціальних проблем, розладів психічного здоров'я, перетворення їх у хронічні форми, відновлення та підтримку функціонування особи у фізичній, емоційній, інтелектуальній, соціальній та духовній сферах та підвищення її залученості до суспільного життя; запобігання та полегшення фізичних,

психологічних, духовних страждань особи під час надання паліативної допомоги; сприяння особі у психосоціальній адаптації до зміненої життєвої ситуації, осмисленні її досвіду, розширенні самоусвідомлення та можливостей самореалізації, а також допомогу з метою розв'язання психологічних та психосоціальних проблем, зумовлених складними життєвими обставинами, кризовим станом, надзвичайною ситуацією та/або катастрофою, війсьними діями. Так, зокрема, психосоціальна допомога спрямована на розв'язання актуальних або специфічних психологічних проблем отримувача послуг, які виникли, зокрема, внаслідок психологічної травми в екстремальних ситуаціях (участі у бойових діях, перебування у полоні, перебування на окупованих територіях, тощо), в надзвичайних ситуаціях (пожежі, руйнування будинків, травмування під час виконання професійних обов'язків, тощо), в кризових ситуаціях (розлучення, смерть близьких людей, тощо) чи для запобігання та полегшення фізичних, психологічних страждань пацієнта, що потребує паліативної допомоги, членів його сім'ї [4].

Важливе значення має Концепція реалізації Механізму підтримки потерпілих і свідків війсьних та інших міжнародних злочинів, затверджена Наказом Генерального прокурора від 11.04.2023 р. [5], відповідно до якої було створено Координаційний центр підтримки потерпілих і свідків як окремий самостійний структурний підрозділ у складі Офісу Генерального прокурора; серед послуг потерпілим і свідкам вказувалося на необхідність їх інформування щодо того, яку допомогу може надати координатор, а також направлення потерпілих і свідків до відповідних служб із надання психологічної, медичної та соціальної допомоги, фізичне супроводження в суді. Разом з тим, організацію надання психосоціальної підтримки вразливим учасникам кримінального провадження не слід, вважаємо, обмежувати війсьними та іншими міжнародними злочинами.

Здійснення кримінального провадження в Україні в умовах дії воєнного стану, необхідність вже сьогодні міркувати про післявоєнне відновлення в контексті забезпечення прав людини та вдосконалення норм галузевого законодавства, зокрема, в площині гармонізації з правом ЄС, підсилює актуальність проблематики психосоціального супроводу учасників кримінального провадження в аспекті реальних потреб впровадження широкого спектру пропозицій підтримки. Іншими словами, вбачаємо актуальність та перспективу становлення інституту психосоціального супроводу учасників кримінального провадження (перш за все, особливо вразливих груп – дітей, неповнолітніх, учасників з обмеженими можливостями, психічними розладами, фізичними вадами, недієздатних або обмежено дієздатних, ветеранів війни та членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) захисників і захисниць України, потерпілих від війсьних та інших міжнародних злочинів).

Психосоціальну підтримку в кримінальному процесі слід розуміти як створення кращих умов для його учасників з різним процесуальним статусом – для потерпілих і свідків, підозрюваних і обвинувачених, які не можуть самостійно справитися з участю у процесі у психоемоційному, соціальному, а часом і організа-

ційно-побутовому розумінні. Це має бути безкоштовна неюридична невідкладна підтримка, індивідуально адаптована до конкретних потреб учасника кримінального провадження та кваліфікована допомога з метою запобігання/максимального уникнення вторинної віктимізації потерпілого чи свідка або ж професійна комунікація і психосоціальна допомога підозрюваному чи обвинуваченому. Психосоціальна допомога і підтримка потрібна окремим вразливим учасникам кримінального провадження вже сьогодні та буде потрібна у майбутньому. «За експертними оцінками, 40-50% населення України потребуватиме психологічної підтримки різного ступеня інтенсивності: 1,8 млн. – серед військових та ветеранів, 7 млн. – серед людей старшого віку, близько 4 млн. – це діти та підлітки» [6].

Тому випадки та порядок надання психосоціальної підтримки мають бути визначені та регламентовані законом. Зокрема, з цією метою, переконані, необхідним є розроблення і прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо психосоціальної допомоги під час кримінального провадження», внесення узгоджених змін до чинного кримінального процесуально-го закону в частині прав учасників кримінального провадження та їх належного інформування про ці права й механізми їх реалізації, що теж слід передбачити.

Отож, на нашу думку, ефективно впровадження інституту психосоціального супроводу кримінального процесу в Україні – важлива складова її післявоєнного відновлення, що має на меті дієву і потрібну допомогу вразливим учасникам кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Про реалізацію експериментального проекту із запровадження комплексної психосоціальної послуги з формування життєстійкості : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1049-2023-%D0%BF#Text>
2. Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні до 2030 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80#Text>
3. Про організацію надання психосоціальної допомоги населенню : Наказ МОЗ № 2118 від 13.12.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0126-24#Text>
4. Порядок надання психосоціальної допомоги та психосоціальних послуг щодо питань психічного здоров'я. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0126-24#Text>
5. Концепція реалізації Механізму підтримки потерпілих і свідків воєнних та інших міжнародних злочинів : Наказ Генерального прокурора від 11.04.2023 р. № 103 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103905-23#Text>
6. У межах Всеукраїнської програми ментального здоров'я визначили пріоритетні проекти. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3695613-u-mezah-vseukrainskoi-programi-mentalnogo-zdorova-viznacili-prioritetni-proekti.html>

Ключові слова: кримінальний процес, психосоціальний супровід, учасники кримінального провадження.

Keywords: criminal process, psychosocial support, participants in criminal proceedings.